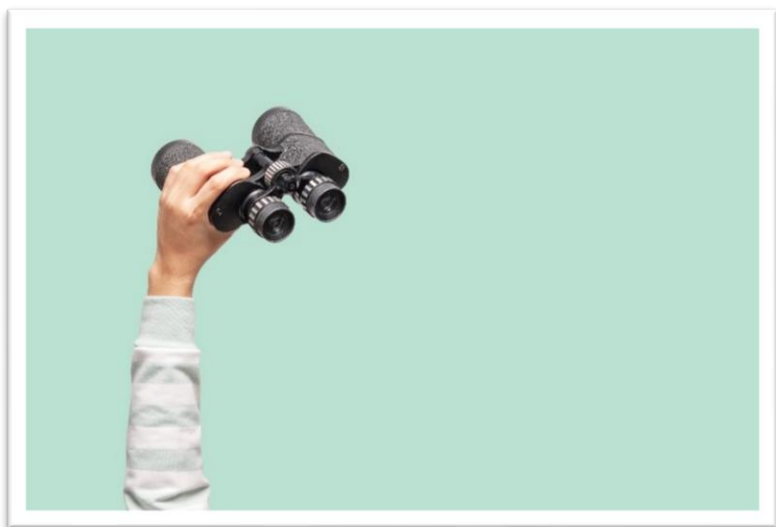

Lokalt trygghetskapande arbete

*-en forskningssammanställning för
lokala, regionala och nationella
aktörer*

Denna skrift vänder sig till dig som arbetar med trygghetskapande och brottsförebyggande insatser, på politisk och tjänstepersonsnivå. Syftet är att ge en övergripande bild av forskningsläget kring otrygghet, att skapa en bredare förståelse för vad otrygghet är och inspirera till en utveckling av det lokala trygghetsarbete som sker i Sverige.

Flera faktorer spelar roll i hur trygga eller otrygga människor känner sig. Politiska beslut, individuella egenskaper och erfarenheter, tolkningar av brottslighetens utveckling, närmiljöns utformning och samhällets förändringar är alla saker som påverkar individens upplevelse.

Huvudbudskapet i denna skrift är att *”det är inte huvudsakligen brottsligheten som påverkar tryggheten i samhället”*. Därför kan de otrygghetsproblem som finns i ett samhälle inte lösas med enbart brottsförebyggande åtgärder.

Vad modern forskning säger om orsakerna till otrygghet finns sammanfattat i denna skrift. Vår förhoppning är att den kan bidra till en mer nyanserad och bredare debatt kring vad vi ska göra åt trygghetsproblemet, både på lokal, regional och nationell nivå.

Skriften bygger på en forskningssammanställning som tagits fram av Hanna Sahlin Lilja på uppdrag av Länsstyrelserna i Blekinge, Jönköping, Jämtland och Västra Götalands län under hösten 2022.

Denna skrift är framtagen av Izabell Sjöberg, brottsförebyggande samordnare, Länsstyrelsen Jönköping och Annie Lees, brottsförebyggande samordnare, Länsstyrelsen Blekinge, augusti 2023.

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Länsstyrelsen
Blekinge

Vilken forskning har vi använt och hur?

Den forskning som presenteras i denna skrift bygger på vetenskapliga studier av god kvalitet om ”fear of crime” och ”otrygghet” publicerad i vetenskapliga journaler eller från utvald litteratur mellan 2010 och 2023. Forskning som är publicerad innan 2010 har inkluderats om den anses vara särskilt relevant. Inom detta forskningsfält finns en stor mängd forskning av högst varierande kvalitet, och en samtidig begreppsförvirring kring hur otrygghet definieras och mäts. Olika avvägningar har gjort i materialet, som ni kan läsa mer om i rapporten *Trygga län*. Forskningen har sammanfattats i olika teman där dess samband med och påverkan på trygghet diskuteras, tillsammans med förslag på fokus för förebyggande insatser. De olika temana är:

Mer sannolikt att det påverkar tryggheten

- Personliga egenskaper
- Gemenskap/social sammanhållning
- Uppfattning om brottsutvecklingen
- Ordning/oordning i den fysiska miljö
- Ekonomisk oro/ samhällsförändringar

Mindre sannolikt att det påverkar tryggheten

- Brottsligheten i samhället
- Antal och brottstyp
- Utsatthet för brott
- Indirekta upplevelser av brott

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Länsstyrelsen
Blekinge

Otrygghet och dess relation till brottslighet

Kopplingen mellan brottslighet och otrygghet är mer komplicerad än vad vi först kan tro. Att otrygghet bara orsakas av brott är en vanlig uppfattning och orden otrygghet och brottslighet används numera ofta synonymt i vårt vardagsspråk, trots att deras innebörd egentligen skiljer sig åt. Ordet otrygghet är mycket gammalt på svenska och användes från början för att beskriva ekonomisk instabilitet och ovisshet.

Vi människor kan reagera med flera känslor på brott. Förutom rädsla och oro har studier visat att ilska är en minst lika stark och vanlig reaktion på brottslighet. Det är även så att dessa känslor blandas ihop. Alla kan känna rädsla, läsa om brott som har skett och föreställa sig hur det skulle vara att bli offer för brott, men de allra flesta drabbas inte.

Känsloreaktioner på brott hänger även ihop med hur sårbara vi upplever oss vara och hur stor skada vi skulle lida av att utsättas för brott. Till exempel kan kvinnor beskriva sig som mer otrygga ute sent på kvällarna, för att kvinnor generellt sett är mer rädda för att utsättas för sexuellt våld än vad män är. Unga män, den grupp som oftast utsätts för brott, är också den grupp som är minst otrygg i de mätningar som görs. Samtidigt är unga män de som oftare utsätts för brott. Äldre kvinnor är de som uppger att de är mest otrygga.

Att de som löper minst risk att utsättas för brott är mest otrygga, och att de som löper störst risk att utsättas för brott är minst otrygga, kallas för rädslans paradox. Otrygghet kan också delas

upp i funktionell och icke funktionell rädsla för brott. Den funktionella rädslan kan hjälpa individer att minska risken för att utsättas för brott. Den icke funktionella rädslan kan göra att individer begränsar sina liv för att undvika risken för att utsättas för brott, även om risken är väldigt låg.

Hur otrygga vi känner oss beror delvis på hur stor eller liten risk vi bedömer att det är att utsättas för brott. Olika studier har kommit fram till att det är mycket svårt för en person att bedöma denna risk på ett korrekt sätt. Den uppfattning vi har om brottsligheten spelar roll när vi bedömer risken att utsättas för brott.

Även indirekta upplevelser av brottslighet kan påverka otryggheten. Om en person vi känner berättar om ett brott den eller någon annan blivit utsatt för, kan detta göra oss otrygga. Att föreställa sig hur det skulle vara att bli utsatt för brott framkallar i vissa fall mer rädsla än om du själv har blivit utsatt.

När brottsligheten i samhället minskar, minskar inte vår oro för att utsättas för brott proportionerligt. Vår bedömning av sannolikheten för att utsättas för brott verkar alltså inte påverkas av om brottsligheten minskar i samhället. Andra faktorer kan spela en större roll för otrygghet än just den aktuella brottsnivån.

Uppfattningar om brottslighetens utveckling

De allra flesta personer har inte en fullständig bild av hur vanliga olika brott är, vilka brott som ökar och vilka brott som minskar. Större delen av befolkningen tror att brottsligheten ökar i alla brottskategorier, vilket inte stämmer. Uppfattningar om att

brottsligheten hela tiden ökar tros ha ett samband med att känna sig otrygg.

Brott som dödligt våld med skjutvapen har ökat i Sverige. Denna typ av brott är för de flesta väldigt ovanligt att utsättas för. På grund av att det har ökat och är ett allvarligt brott så kan det ändå påverka hur trygga människor känner sig.

Nuförtiden finns brottslighet med i vår kultur på ett sätt som den tidigare inte gjort i modern tid. Vi spenderar mer tid med att konsumera information om brott och brottslighet genom nyheter, tidningar, tv-program, filmer och böcker än någonsin tidigare. Enligt vissa studier är personer som konsumerar mycket information om brott, speciellt information av den mer alarmistiska ”kvällstidningsaktiga” typen, också mer rädd för att utsättas för brott.

Hur media beskriver brottsligheten i samhället och vilka politiska beslut på lokal och nationell nivå som fattas tros påverka vår uppfattning om brottslighet. I dagsläget finns det tyvärr för lite forskning som kan förklara sambanden om detta närmare.

Åtgärder för att förändra uppfattningar om brottslighets utveckling

Utifrån forskningen som ligger till grund för rapporten skulle otrygghet; som beror på uppfattningen om brottslighetens utbredning och utveckling, kunna påverkas av insatser som:

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Länsstyrelsen
Blekinge

- tillgängliggöra information för befolkningen kring brottslighetens utveckling generellt, både lokalt, regionalt och nationellt
- tillgängliggöra information för befolkningen kring utvecklingen av olika brottskategorier, både lokalt, regionalt och nationellt

Gemenskap, tillit och social sammanhållning

Andra människor som befinner sig i de områden där vi lever och bor har betydelse för hur trygga vi känner oss. Vi känner oss tryggare när vi känner social gemenskap och tillit till andra, har en känsla av att andra kommer att hjälpa oss om det behövs och att vi kan lita på varandra.

En förutsättning för gemenskap är att kunna känna igen andra och bli igenkänd i närområdet. När vi kan utveckla en viss grad av yttlig och flyktig bekantskap med dem som rör sig i vårt närområde kan vi också känna gemenskap med dem.

En annan förutsättning för gemenskap är att det finns sociala rum för vardagliga och informella möten, där vi t.ex. kan få muntlig information av andra om jobbtillfällen, tips om skolor och bostäder och annan vardagsinformation. Det är viktigt för oss att ha bekvämlighetszoner där vi känner att vi hör hemma, trots att vi kanske inte har några vänner eller familjemedlemmar i vårt bostadsområde.

Ytterligare en aspekt av gemenskap som spelar roll för trygghet är den sociala sammanhållningen i bostadsområdet. Social

sammanhållning, eller kollektiv styrka som det också kallas, kan enkelt beskrivas som en stark och inkluderande gemenskap där människor har liknande normer och värderingar och kan lösa sociala problem på ett sätt som följer gällande regler och lagar.

Brister i bostadsområdets sociala sammanhållning kan också minska de boendes vilja eller förmåga att ingripa mot olika brottsproblem (Se Wikström- När brott blir ett acceptabelt handlingsalternativ, 2023, s.126). Detta gör att insatser som höjer den sociala sammanhållningen i ett område både kan verka trygghetsskapande och brottsförebyggande.

Åtgärder för att öka gemenskap, tillit och social sammanhållning

Utifrån forskningen som beskrivits ovan skulle otrygghet som beror på bristande gemenskap, tillit och social sammanhållning kunna påverkas av insatser som:

- hjälper oss att lära känna, eller känna till våra grannar och andra som bor och lever i samma område
- skapar informella, vardagliga möten där vi kan dela vardagsinformation med varandra
- stärker bostadsområden att bli mer inkluderande av alla som bor där
- ökar invånarnas medbestämmande och känsla av delaktighet i frågor som rör området (t.ex. att lösa gemensamma problem)

- stärker gemensamma normer och värderingar för hur sociala problem kan lösas på ett sätt som följer gällande regler och lagar.

Oordning i den fysiska miljön

Att otrygghet orsakas av oordning i den fysiska miljön är en vanlig uppfattning. En väl använd teori är ”broken windows teorin” som säger att platser som är stökiga och ovårdade lockar till sig brottlighet. På stökiga och ovårdade platser bedömer vi risken att utsättas för brott som högre, vilket gör att vi undviker dem, vilket i sin tur leder till att den sociala kontrollen på platsen minskar.

När de personer eller det flöde av människor som ska avskräcka brottsliga personer att begå brott minskar, kommer brottsligheten att öka. När väl oordning har uppstått, göder denna process sig själv, där fler brott uppstår blir följden mer oordning och mindre informell kontroll, t.ex. allmänhetens benägenhet att korrigera eller rapportera olämpligt beteende.

Det finns, enligt forskningen, en viss kopplingen mellan otrygghet och oordning. Att bara förklara otrygghet som ett resultat av oordning i den fysiska miljön har sina begränsningar. Det kan vara svårt att bedöma vilken typ av oordning som skapar otrygghet hos olika typer av människor. Uppfattningen om oordning och ordning är alltid personlig och skiljer sig mellan individer, kulturer och platser. Generellt sätt uppskattar vi miljöer som är omskötta och trivsamma. Vi dras till dessa miljöer, vilket i sin tur kan öka den sociala kontrollen.

En annan vanlig uppfattning är att otrygghet orsakas av bristande kontroll och straffåtgärder. En vanlig åtgärd för att öka kontrollen på en plats är kameraövervakning. Det finns bristfälliga bevis för att kameraövervakning som ensam åtgärd minskar otryggheten. Kameraövervakning kan i vissa fall öka otryggheten, osäkerheten, och misstänksamheten och minska tilliten till andra människor.

Åtgärder för att öka ordningen i den fysiska miljön

Utifrån forskningen som beskrivits ovan skulle otrygghet som beror på oordning, kunna påverkas av insatser som:

- gör att den fysiska miljön uppfattas som trevlig och inbjudande för olika typer av människor ifrån olika kulturer
- uppmuntrar människor att vistas på platsen
- uppmuntrar människor att upprätthålla ordning i miljön- t.ex. slänga skräp i papperskorgen

Samhällsförändringar och ekonomisk oro

Samhällsförändringar har en effekt på hur oroliga och osäkra vi känner oss inför framtiden. Förändringar i välfärdssystemet, i samhällets ekonomiska struktur och fördelning av resurser påverkar oss. Likaså vilka förväntningar och krav som ställs på oss och hur utstakad vår livsbana är. Vi kan inte längre förvänta oss att få det bättre ekonomiskt ställt än våra föräldrar, och inte heller att följa i deras fotspår vad gäller t.ex. karriärsväl. Att dessa förändringar har skett är inte svårt att bevisa, men det är svårt att

bevisa utifrån rådande forskning att det har orsakat det vi känner som ”otrygghet”.

Att känna ekonomisk oro har ett samband med otrygghet enligt flera studier. Det finns även ett samband mellan otrygghet och att tillhöra en lägre social klass. Länder som är mer ekonomiskt jämlika och med låg fattigdom är enligt mätningar mindre otrygga. Människor som är rika är mindre otrygga än fattiga. Sverige har relativt låg otrygghet och låg fattigdom i jämförelse med exempelvis södra och östra Europa. Men vi har högre otrygghet, ekonomisk ojämlikhet och fattigdom än våra skandinaviska grannländer.

Exakt hur fattigdom och ekonomisk ojämlikhet påverkar otrygghet är oklart och mer forskning behövs inom detta område.

Åtgärder för samhällsförändringar och ekonomisk oro

Utifrån forskningen som beskrivits ovan är det svårt att beskriva konkreta åtgärder som en kommun kan genomföra för att minska effekterna av samhällsförändringar som kan skapa oro och osäkerhet. Åtgärder för att minska individens ekonomisk oro och minska de negativa effekterna av en ojämlik fördelningen av ekonomiska resurser likaså.

Vill ni veta mer?

Vill ni läsa Hanna Sahlin Liljas forskningssammanställning i sin helhet samt ta del av alla de studier som ingår i rapporten via det digitala biblioteket hittar ni dem via länken nedan under rubriken *Lokalt trygghetskapande arbete*.

[Länk till forskningssammanställningen och biblioteket.](#)

Avslutningsvis

Att tänka på i det lokala trygghetsarbetet:

- Otrygghet är ett komplext problem som beror på flera olika orsaker
- Var noga med att definiera otrygghet och vilka orsaker ni ska arbeta med
- Kartläggning av otryggheten kan göras genom olika undersökningar, dialoger och intervjuer
- Var noga med att säkerställa att frågor i t.ex. enkäter och intervjuer om otrygghet fångar upp den definition av otrygghet som ni valt
- Säkerställ att individer i de områden ni ska göra insatser är involverade
- Ta hjälp av forskare, länsstyrelsen eller andra myndigheter i ert arbete om ni behöver

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Länsstyrelsen
Blekinge